

ISSN 0773-3542

BELGIQUE-BELGIË

BELGIQUE-BELGIË

De Strandvlo

VLIZ vzw
Wandelaarkaai 7

B-8400 Oostende
België

ONTVANGEN OP

07 APR. 2009

Verantwoordelijke uitgever: Francis Kerckhof, Muscaistraat 14, 8400 Oostende

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep** België

JAARGANG 29

2009

DE STRANDVLO

Jaargang 29

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie**

Voorzitter

Jean-Paul Vanderperren

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81

e-mail : vdpjp@yucom.be

Secretaris

Maarten Vanhove

Kruisstraat 8, 2820 Rijmenam
(Bonheiden)

☎ (thuis) 015 51 76

92,

(gsm) 0478 96 91 23

e-mail : maarten.vanhove@bio.kuleuven.be

Penningmeester

Floris Verhaeghe

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

e-mail : plattekaas@hotmail.com

Redactieraad - De Strandvlo

Ingrid Jonckheere

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670
Koksijde

☎ 058/52.19.46 of
050/81.37.68

e-mail : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé

Kapelstraat 3, 9910 Urserl

☎ 09/374.39.68

e-mail : guido.rappe@gmail.com

Public Relations

Marie-Thérèse Panneels-Vanhaelen

Ter Yde 1, 8670 Koksijde

☎ 058/51.86.15

e-mail : marc.panneels@skynet.be

Bestuurslid

Francis Kerckhof

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95 30 59

e-mail : francis.kerckhof@mumm.ac.be

Tom Ameye

Spaanse Lindebaan 175, 1850
Grimbergen

☎ 02/268.10.61

e-mail : tom.ameye@skynet.be

Website : <http://www.strandwerkgroep.be> - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be

Strandvondsten : waarnemingen@strandwerkgroep.be

Webcontact : Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Abonnementsprijs 2009 - Belgische leden: **10 Euro**. Te storten op **rek. 000-1493424-12**, op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

In het buitenland kan gestort worden op Bank van De Post,

BIC BPOTBEB1, IBAN BE19000149342412

Buitenlandse leden betalen: **11,50 Euro**.

Foto cover: Zeehonden – Koksijde (foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 29 nr. 1

Inhoud, bestuursmededeling, laagwatertabel, In Memoriam, excursiekalender 2009	1
Nathal Severijns	5
	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar de Oosterschelde (Zeeland, Nederland) op 8 en 9 maart 2008
Ingrid Jonckheere	15
	Grote stranding na novemberstorm – Deel 1: De Westkust
Francis Kerckhof	19
	Grote stranding na novemberstorm – Deel 2 : De Middenkust (Oostende Raversijde en Oostende Oosteroever)
Ingrid Jonckheere	21
	Grote stranding na novemberstorm – Deel 3: Riemwieren en begroeide drijvende voorwerpen op de stranden van de Westkust
Marie-Thérèse Vanhaelen	24
	Grote stranding na novemberstorm – Deel 4: eikapsels van de hondshaai <i>Scyliorhinus canicula</i> en strandingen van de braam <i>Brama brama</i>
René Billiau	29
	Grote stranding na novemberstorm – Deel 5: Een stranding van de gewone hooiwagenkrab <i>Macropodia rostrata</i> L.

WOORD VOORAF

Ook al zijn we bij de uitgave van dit eerste nummer voor 2009 al een heel eind in het nieuwe jaar toch willen we graag de wens uitspreken dat iedereen van jullie zich goed in zijn vel mag voelen in 2009. Op de vooravond van de lente verloren we Georges, toen we op de jaarvergadering hoorden hoe ziek hij was hoopten we met zijn allen op een mirakel maar het heeft niet mogen zijn. We zullen hem missen.

In dit nummer vind je het verslag van de meerdaagse Strandwerkgroep-excursie naar de Oosterschelde vorig jaar. De lijst van waarnemingen is misschien niet zo lang maar de sfeer was daarom niet minder goed. De volgende meerdaagse staat voor de deur, we kijken er al naar uit. Verder vind je ook een uitvoerig verslag in vijf delen over het aanspoelsel na de novemberstormen en enkele navondsten.

Tot slot verzoeken we de leden die het lidgeld voor 2009 nog niet hebben betaald om dit zo spoedig mogelijk te doen. Zonder geld kunnen we geen Strandvlo uitgeven. Dank en veel leesplezier.

Bestuursmededeling

Lidgeld

Het bestuur vraagt de leden die hun lidgeld voor 2009 nog niet hebben betaald om dit zo spoedig mogelijk in orde te brengen. In bijlage vind je een overschrijvingsformulier dat je hiervoor kan gebruiken. Voor de **Belgische leden** bedraagt het lidgeld **10 Euro**; voor de **Nederlandse leden** bedraagt het lidgeld **11,50 Euro**.

Het lidgeld kan betaald worden op de Bank van De Post, **BIC** BPOTBEB1, **IBAN** BE19000149342412.

Wie niet tijdig betaalt krijgt nog het tweede nummer toegestuurd met een overschrijving. Wie dan niet betaald heeft, ontvangt De Strandvlo niet meer. Om onderbrekingen te vermijden betaal je dus best tijdig, dat bespaart het bestuur tevens ook bijkomende administratieve rompslomp.

Laagwatertabel Oostende – april, mei, juni 2009 (weekends)

april

Za 04/04	03:17-15:51
Zo 05/04	04:40-17:17
Za 11/04	09:34-21:47
Zo 12/04	10:11-22:23
Za 18/04	02:41-15:02
Zo 19/04	03:50-16:08
Za 25/04	08:30-20:46
Zo 26/04	09:10-21:27

juni

Za 06/06	07:34-19:59
Zo 07/06	08:14-20:38
Za 13/06	11:36
Zo 14/06	00:18-12:18
Za 20/06	05:53-18:22
Zo 21/06	06:48-19:18
Za 27/06	11:43
Zo 28/06	00:16-12:32

mei

Za 02/05	01:48-14:17
Zo 03/05	02:59-15:27
Za 09/05	08:34-20:51
Zo 10/05	09:10-21:27
Za 16/05	00:34-12:44
Zo 17/05	01:59-14:09
Za 23/05	07:17-19:39
Zo 24/05	08:02-20:25
Za 30/05	00:33-12:55
Zo 31/05	01:32-13:54

LW te :

Boulogne	43 min. vroeger
Calais	19 min. vroeger
Duinkerke	9 min. vroeger
Nieuwpoort	2 min. vroeger
Zeebrugge	8 min. later
Vlissingen	30 min. later

In Memoriam

Georges Verseele

Gent 12 september 1937 – Edegem 20 maart 2009

Op 20 maart overleed ons medelid Georges Verseele na een korte maar helaas onoverwinnelijke ziekte.

We leerden Georges maar op latere leeftijd kennen. Hij volgde in 1999 de cursus Zeeanimator ingericht door het Provinciebestuur West-Vlaanderen. Sindsdien was hij niet meer te stoppen.

Direct erna vervolmaakte hij de cursus natuurgids bij het CVN. Gidsen deed hij graag. Hij was dan ook een zeer boeiend verteller. Hij gidste vaak voor scholen en ook tijdens de week van de zee was hij superactief. Wanneer hij met kinderen op stap was en de aandacht verslapte even wist hij altijd wel één of ander spelletje of mopje te bedenken om hun aandacht terug te winnen. De kinderen hingen dan ook aan zijn lippen. Krap met krab en Jos de strandjutter waren zijn ding. Hij gidste ook vaak de door de stad Nieuwpoort ingerichte strand-, duin- en polderwandelingen voor de toeristen. Daarnaast vertegenwoordigde hij de Strandwerkgroep in de Milieuraad van Nieuwpoort en was sinds ongeveer 5 jaar voorzitter van de Zeevonk. Hij was een echte (zee)duizendpoot want naast alle opgesomde activiteiten was hij ook nog voorzitter van de Senioren in Nieuwpoort-Bad.

We zullen Georges herinneren als een zeer bescheiden en sober man die zich in korte tijd integreerde in Nieuwpoort en die geboeid kon zijn door het kleinste dingetje dat op het strand te vinden was. Hij was zeer aangenaam gezelschap op de (meerdaagse) excursies van de Strandwerkgroep. We zullen hem missen. Met hem is een buitengewoon natuurliefhebber en een fijn mens heengegaan.

Ingrid Jonckheere

Excursiekalender - 2009

- **Dinsdag 7 tot 13 april:** Dale Fort Field Centre. Meerdaagse excursie
- **Zondag 26 april : Duinbergen.** Een bont gezelschap zeewezens in het kruinet, met wetenschappelijke en anekdotische commentaar van onze kruier Omer Rappé.
Afspraak: 8 uur – Anemonenlaan (ten oosten van Willemspark)
- **Zaterdag 30 mei: Zeebrugge - jachthaven.** Een wonderbare onderwaterwereld vol leven. Onder leiding van Hans De Blauwe.
Afspraak: 13 uur 30 – rederskaai, overkant oude vismijn
- **Zaterdag 22 augustus: Koksijde Ster der Zee.** Avondlijke speurtocht naar mariene zomerbewoners van het strandhoofd bij gunstig laagwater.
Afspraak: 19 uur – parking einde Blanchardlaan (zaklamp nuttig).
- **Zondag 13 september : Raversijde.** Golfbrekers die krioelen van zeeleven. In samenwerking met Natuurpunt Middenkust.
Afspraak: 13 uur 30 – even voorbij tramhalte Raversijde (Koninklijke Baan ten hoogte van domein Prins Karel), Richting Middelkerke vóór de roze villa 'Jan van Gent'.
- **Zaterdag 24 oktober : De Haan.** Zoektocht op het herfststrand naar mariene organismen in samenwerking met Natuurpunt De Haan.
Afspraak: 10 uur 30 – tramstation.
- **Zondag 8 november : Blankenberge.** Het westerstaketsel, biotoop voor een bont gezelschap zeewezentjes.
Afspraak: 10 uur – westelijk van de Spuikom, richting strand.
- **Zondag 27 december : De Panne.** Westhoekstrand : is er nog leven op het stille waterstrand ? Traditionele eindejaarsexcursie, daarna bijpraten in het bezoekerscentrum De Nachtegaal.
Afspraak: 14 uur – dijkje, einde Dynastielaan.

Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar de Oosterschelde (Zeeland, Nederland) op 8 en 9 maart 2008

Nathal Severijns

Omdat in 2008 geen enkele van de extreme voorjaarsgetijden in de krokus- of paasvakantie viel, werd er besloten om dit keer geen verre verplaatsing te doen maar wel, na 14 jaar, nog eens naar de Oosterschelde in Zeeland te trekken. Het is een winderige en nogal natte, maar tegelijk toch ook een leuke tweedaagse geworden.

Plaats van afspraak, op zaterdagmorgen 8 maart om 9 uur, was de parking langs de Ankerweg in Yerseke, dicht bij de haven. Zodra iedereen er was, we waren met zijn 23, trokken we de dijk over voor de eerste excursie. Tussen het gras op de binnendijkse zijde van de dijk vonden we de fijngeribde grasslak *Candidula gigaxii* en de bolle duinslak *Cernuella virgata*. Tegen de, overigens erg gladde zeezijde van de dijk troffen we een prachtig voorbeeld van zonering aan. Over een hoogteverschil van een vijftal meter vonden we van boven naar beneden op eerst klein darmwier *Blidingia minima*, daaronder kleine zee-eik *Fucus spiralis* en darmwier *Enteromorpha spec.*, nog lager knotswier *Ascophyllum nodosum*, vervolgens blaaswier *Fucus vesiculosus*, en tenslotte gezaagde zee-eik *Fucus serratus*.

Aan de voet van de dijk troffen we heel wat soorten aan die ofwel waren aangespoeld of leefden op of in het zand, of onder en tegen de rotsen. Naast veel darmwier *Enteromorpha spec.* en enkele aangespoelde exemplaren van de zeesla *Ulva spec.*, vonden we ook een vers exemplaar van het viltwier *Codium fragile* en het groenwier *Bryopsis hypnoides*. Behalve de bruinwieren die we ook al op de dijk hadden aangetroffen vonden we ook enkele aangespoelde exemplaren van *Alaria esculenta*, en het Japans bessenwier *Sargassum muticum* levend in zee. Van de wieren vonden we veel levend Iers mos *Chondrus crispus*, grote aantallen van het roodwier *Asparagopsis armata*, aangespoeld en levend in poelen, het klein buiswier *Polysiphonia lanosa* op *Ascophyllum nodosum*, en het bruinrood kalkkorstwier *Hildenbrandia rubra*, op de rotsen.

Opvallend waren grote gele sponzen waarvan exemplaren tot ongeveer 20 cm doormeter, waren aangespoeld. De soort bleek de soort *Celtodoryx girardae* te zijn, een waarschijnlijk exotische spons die nog niet zo lang geleden in Europa werd geïntroduceerd en ook de laatste jaren in Nederland werd waargenomen. In enkele hiervan werden andere organismen aangetroffen zoals een zeerups *Lepidonotus spec* en kreeftgarnaaltjes *Athanas nitescens* naast exemplaren van de steurgarnaal *Hippolyte varians*. De paarse buisjesspons *Halichondria xena* was ook vrij algemeen en vormde bijvoorbeeld een zoom rond Japanse oesters en dan waren er nog enkel andere

sponzensoorten die we niet op naam gebracht hebben. Op de gezaagde zee-eik troffen we verder het klein tandhoornkoraal *Dynamena pumilla* aan, in het zand enkele sliabanemonen *Sagartia troglodytes* en tegen de rotsen enkele paardenanemonen *Actinia equina*.

Ook de mollusken waren in Yerseke vrij goed vertegenwoordigd. De rotsen waren bezet met grote aantallen gewone schaalhorens *Patella vulgata*. Het muiltje *Crepidula fornicata* en de gewone alkruiik *Littorina littorea* waren massaal aanwezig. Daarnaast ook enkele levende grote vlokslacken *Aeolidia papillosa*, stompe alikruiken *Littorina obtusata* en asgrauwe tolhorens *Gibbula cineraria*. Onder de stenen vonden we een paar levende asgrauwe keverslakken *Lepidochitona cinerea*. Bij de tweekleppigen kunnen we natuurlijk niet anders dan de Japanse oester *Crassostrea gigas* vermelden die er massaal en zelfs overwoekerd aanwezig is. Daarnaast vonden we enkele verse doubletten van de strandgaper *Mya arenaria*, kokkels *Cerastoderma edule*, de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*, de gewone tapijtschelp *Venerupis senegalensis* en de gewone mossel *Mytilus edulis*. Van deze laatste vonden we eigenaardig genoeg geen levende exemplaren tegen de rotsen. Waarschijnlijk zijn ze volledig weggeconcentreerd door de Japanse oester. Op de rotsen kwamen wel grote hoeveelheden zeepokken *Balanus balanoides* voor.

Onder de stenen troffen we tot onze verbazing grote aantallen van de uit Japan (weeral ...) afkomstige penseelkrab *Hemigrapsus takanoi*, naast enkele harige porceleinkrabbetjes *Porcellana plathycheles* en een paar brokkelsterren *Ophiotrix fragilis*. Van de strandkrab *Carcinus maenas*, die je hier algemeen zou verwachten, vonden we alleen een paar dode exemplaren. Waarschijnlijk is ook deze soort bijna volledig weggeconcentreerd, dit keer door de penseelkrab Tenslotte vonden we ook telkens één levend exemplaar van de garnaal *Athanas nitescens*, de veranderlijke steurgarnaal *Hippolyte varians*, en de zeedonderpad *Myxocephalus scorpius*, terwijl onder tegen overhangende rotsen de knotszakpijp *Styela clava* en de doorschijnende zakpijp *Ciona intestinalis* leefden.

Tegen de kaaimuur en op de pontons in de jachthaven iets verderop vonden we nog eens levende broodspoons, Japanse oesters, knotszakpijpen en doorschijnende zakpijpen.

Met ongeveer 55 verschillende soorten mariene organismen was Yerseke veruit de meest soortenrijke plek die we tijdens deze meerdaagse bezochten.

Rond de middag reden we dan via de Zeelandbrug naar Hoek van Ouwerkerk op Schouwen Duiveland. Nadat we in een plaatselijke taverne onze picknick hadden opgegeten zijn we de vlakbij gelegen brakwaterplassen, ter plaatse 'Caissons' genoemd, gaan verkennen. De verbinding tussen de twee plassen was blijkbaar pas recentelijk uitgebaggerd waardoor heel wat verse doubletten van slijkgapers *Mya arenaria* en brakwaterkokkels *Cerastoderma lamarcki* op de oever voor het grijpen lagen. Later bleek dat enkele doubletten zelfs nog een levend of een dood dier bevatten. Met een

voldoende lang schepnet haalden we verder ook levende opgezwollen brakwaterhorens *Hydrobia ventrosa* en het mosdiertje met de mooie naam palingbrood *Electra crustulenta* van op de bodem van de plassen naar boven. Terwijl we hiermee bezig waren kregen we bezoek van enkele opzichters die kwamen zien of we de jonge vissen niet uit de plas aan het halen waren.

Foto : De Kabbelaar (Foto: Nathal Severijns)

Daarna ging het richting Scharendijke bij de Brouwersdam, waar we logeerden in het duikerscentrum 'De Kabbelaar'. Ondanks een verdienstelijke poging van een paar moedigen onder ons bleek al heel snel dat het kuisen en prepareren van het verzamelde materiaal hier echt niet zou lukken. Een waterslang en een afvoergoot in de vloer zijn ongetwijfeld erg nuttig om een duikeruitrusting schoon te spoelen, maar om schelpen, krabben en wieren te kuisen bleek het net iets te onhandig.

Of zijn we na al die jaren te erg verwend geraakt ... ? Er werd dan maar besloten om al het verzamelde materiaal netjes te verpakken en zo mee naar huis te nemen. Daarna sloten we ons aan bij de rest van de groep die na een winderige dag in de taverne al genoten van een drankje of een glas goed bier. En het moet gezegd, de Nederlandse trappist die er werd geschonken (de enige trappist trouwens die buiten België gebrouwen wordt) smaakte overheerlijk ...

De volgende ochtend werd de toon voor het weer van die dag al erg vroeg gezet. Het druppelde al toen uw verslaggever een korte ochtendwandeling maakte net vóór het ontbijt. Het weer zou de rest van de dag niet meer goed komen, integendeel. Maar dit kon de sfeer binnen de groep niet bederven. Eerst ging het richting Kattendijke. Bij aankomst daar druppelde het niet maar regende het stevig. Goed gemutst (ook letterlijk trouwens) en verpakt trokken we het strand op. We vonden hier een enorm uitgestrekt 'rif' van Japanse oesters *Crassostrea gigas*. Het was werkelijk indrukwekkend: oesters tot 20 cm hoog, vertikaal in de bodem en zo dicht als mogelijk op elkaar gepakt, en dit zo ver je kon zien! Als je dan bedenkt dat dit een uitheemse soort is Daarnaast vonden we hier ook enkele aangespoelde viltwieren *Codium fragile*, en de roodwieren Iers mos *Chondrus crispus* en *Asparagopsis armata*, beide algemeen en levend. Tussen en op de oesters zaten er massaal veel zeepokken *Balanus balanoides* en alikuiken *Littorina littorea*, en vonden we ook enkele levende grote vlokslacken *Aeolidia palliosa*, veel eilegels van de groene bladkieuwworm *Eulalia viridis*, levende mosselen *Mytilus edulis* (die hier blijkbaar wel hebben kunnen standhouden), levende muiltjes

Crepidula fornicata, verse doubletten van de strandgaper *Mya arenaria*, de kokkel *Cerastoderma edule*, het Amerikaans mesheft *Ensis directus* en van de tapijtschelp *Venerupis senegalensis*, enkele levende heremietkreeften *Pagurus bernhardus*, strandkrabben *Carcinus maenas*, brokkelsterren *Ophiotrix fragilis* en opnieuw veel penseelkrabben *Hemigrapsus takanoi*. Opvallend waren ook de vondsten van verschillende verse doubletjes van de Japanse tapijtschelp *Ruditapes philippinarum*. Eerst dachten we aan weggegooide exemplaren van een of ander zeevruchtenfestijn, maar later bleek wat er in de Oosterschelde nog meer vondsten gedaan werden van recente doubletten en, in 2008, zelfs, levende exemplaren. Het ziet er naar uit dat ook deze exoot zich in de Oosterschelde heeft weten te vestigen (Faasse & Ligthart, 2008). De regen wilde maar niet ophouden, en zo keerde de één na de ander terug. En eigenlijk hadden we dan ook al wel bijna alles gezien daar. In totaal noteerden we ongeveer 25 verschillende soorten.

Als tweede locatie voor die voormiddag hadden we Sas van Goes gekozen. Toen we daar aankwamen viel het nog mee met het weer. Het druppelde maar lichtjes. Dus iedereen opnieuw in de laarzen, de regenjas aangetrokken, en daar gingen we weer Deze plek was vooral erg rijk aan wieren. Naast *in situ* zeesla *Ulva spec.*, kleine zee-eik *Fucus spiralis*, blaaswier *Fucus vesiculosus* en Iers mos *Chondrus crispus*, vonden we ook levend korstmoswier *Catenella caespitosa* (syn. *Catenella repens*), Japans bessenwier *Sargassum muticum*, en het roodwier *Asparagopsis armata*. Daarnaast ook verse exemplaren van het viltwier *Codium fragile*, het bruinwier *Alaria esculenta*, knotswier *Ascophyllum nodosum* en de gezaagde zee-eik *Fucus serratus*. Verder enkele paardeanemonen *Actinia equina*, een levende zeeduizendpoot *Nereis diversicolor*, eilegels van de worm *Eulalia viridis*, een levende asgrauwe tolhoren *Gibbula cineraria*, de gewone alikruik *Littorina littorea*, de stompe alikruik *Littorina obtusata*, de gewone schaalhoren *Patella vulgata*, enkele harige porceleinkrabbetjes *Porcellana plathycheles*, opnieuw veel penseelkrabben *Hemigrapsus takanoi*, en massaal veel ... , juist ja: Japanse oesters *Crassostrea gigas*. De Nieuw-Zeelandse zeepok *Elminius modestus* was hier net als op de ander bezochte plaatsen overal en talrijk aanwezig. Vermeldenswaard was nog een stuk aangespoeld hout met daarin levende paalwormen *Teredo navalis*. In totaal telden we hier bijna 25 soorten. Na een tijdje was het opnieuw zachtjes beginnen regenen, en opnieuw hield de één na de ander het voor bekeken. Zo belandden we uiteindelijk allemaal, met ons lunchpakket, in de nabijgelegen taverne. Dit keer hield het echter niet meer op met regenen. Het geplande bezoek aan de haven van Wemeldinge, waar we de pontons nog eens hadden willen gaan bekijken, werd dan maar afgelast. In de regen op je buik op een ponton gaan liggen om te zien wat er allemaal op en onder groeit en leeft, is inderdaad niet echt de meest boeiende bezigheid als het regent. Dat betekende dan meteen ook het einde van deze meerdaagse excursie.

In totaal werden er in deze twee dagen op al de bezochte locaties samen bijna 65 verschillende soorten waargenomen. De volledige lijst vind je achteraan dit artikel. Dit bescheiden aantal verzinkt in het niets in vergelijking met de hoge aantallen die we meestal tijdens de meerdaagse waarnemen, maar Zeeland is dan ook Normandië of Bretagne niet. Toch was iedereen het er over eens dat het een leuke en geslaagde excursie was. Dit heeft natuurlijk veel te maken met de goede sfeer die er weer heerste, en de goede verstandhouding die over de jaren tussen de deelnemers gegroeid is. Met enige weemoed en spijt dachten velen onder ons die dagen ook terug aan Bart die - samen met echtgenote Cien - jarenlang een vaste waarde was bij de meerdaagse excursies en er, na zijn plotse en veel te vroege heengaan in november 2007, nu helaas niet meer bij was. Dat Cien beslist had om toch mee te gaan vonden we allen heel fijn.

Om af te sluiten wil ik nog graag enkele bedenkingen maken bij het grote aantal uitheemse soorten ('exoten') die we op de verschillende plaatsen aantreffen. In bijna al de gevallen zijn deze soorten hier door toedoen van de mens gearriveerd. Vooral in Yerseke, maar ook in Kattendijke, viel het aantal exoten op. Op beide plaatsen, maar ongetwijfeld ook op veel andere plaatsen langs de Oosterschelde, zijn deze exoten intussen zelfs de dominante soorten geworden: de Japanse oester, het Japans bessenwier, de penseelkrab, maar ook de strandgaper en het muiltje De meest voorkomende soorten hier zijn dus bijna allemaal uitheems! Je kan je afvragen wat een dergelijke soortensamenselling nog voor nut heeft. Wat moeten we met een fauna die helemaal niet meer - of nog nauwelijks - met de oorspronkelijke fauna overeenkomt? Anderen stellen dan weer dat we deze exoten toch niet meer kunnen verdrijven en dat we de situatie daarom maar moeten aanvaarden zoals ze is. En misschien hebben we inderdaad geen andere keus. Het is immers schier onmogelijk om bijvoorbeeld de uitgestrekte 'riffen' van Japanse oesters die zich onder water ongetwijfeld nog tot een heel eind in zee uitstrekken, te willen vernietigen. Meermaals is al gebleken dat uitheemse soorten zich vaak gemakkelijk aanpassen en bijna steeds al na enkele jaren de lokale, verwante soorten verdringen of zelfs volledig doen verdwijnen. Een goed voorbeeld hiervan is ook de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* die twintig jaar na haar introductie aan onze Belgische kust nu meer dan 90% van het angespoelde materiaal uitmaakt. De verdwijning van lokale soorten onder invloed van exoten leidt natuurlijk onherroepelijk tot een soortenverarming (wereldwijd !!), met alle gevolgen van dien voor de voedselpiramide en voor de biologische evenwichten in het algemeen

Tot slot nog een welgemeend dankjewel aan iedereen voor het helpen samenstellen van de soortenlijst. En misschien tot op de volgende meerdaagse

Hieronder volgt voor de verschillende biologische groepen een overzicht van de soorten die we op de bezochte plaatsen hebben aangetroffen. Binnen elke groep zijn de verschillende soorten alfabetisch gerangschikt volgens de soortnaam.

ADATUM AANT TOEST GEM OPMERKINGEN

NEDERLANDSE NAAM

Specials

GENUS

[illegible][illegible][illegible]

PHYLUM		Porifera (Sponzen)									
HALICLODRIA		PAUCEA	SEINDE BROEDSTOF	080308	A	L	YSK	OP STEINEN EN KLEVENDE TEGELEN (KAAMULUREN) OP PONTONS EN JACHTHAVEN			
GELTODRYM		GRABDIE	SELEN BATSPOIS	080308	A	V	YSK	AAN REEPELD			
HALICLODRIA		KEIRA	PARSE BUIS/ESSPOIS	080308	A	V	YSK	OP STEINEN EN JAPANESE OESTERS			
PHYLUM		Cnidaria (Neteldieren)									
KLASSE		Hydrozoa (Hydroïdopolegen)									
SERTOLAJA		CUPRESSIVA	ZEE CYPRUS	080308	A	V	YSK	OP FUCUS SERRATUS			
DINAMENIA		QUILA	ALERT AND HOORINGRAAL	080308	A	L	YSK				
ABETINIA		ABETINIA	ZEE DEN	080308	A	V	YSK				
KLASSE		Anthozoa (Bleemdieren)									
ACTINIA		EQUINA	PAARDE ALENMOON	080309	E	L	SVG				
ACTINIA		EQUINA	PAARDE ALENMOON	080308	E	L	YSK				
SAGARTIA		TROGLOMITES	SUBANEMOON	080308	E	L	YSK				
PHYLUM		Amelida (Ringwormen)									
LALICE		CONCHILEGA	SCHILPOT/KEVERWORM	080308	A	L	YSK				
NEMIS		DYFESCOOR	ZEE DUZELDEFOOT	080308	1	L	SVG				
ARENICOLA		MADINA	ZEEPER	080309	A	L	KTD				
ARENICOLA		MADINA	ZEEPER	080308	A	L	YSK	ZANDHOOPLES OP STRAND			
LEPIDOCTUS		SPEC	ZEE RIJPS	080309	E	L	KTD				
LEPIDOCTUS		SPEC	ZEE RIJPS	080308	E	V	YSK				
EULALIA		VRIDIS	(BO)STELWORM/AIMELDIA	080309	E	V	SVG				
EULALIA		VRIDIS	GRONE BLADWORM	080309	A	V	KTD	EIESSELS			
PHYLUM		Mollusca (Weekdieren)									
KLASSE		Polyplacophora (Kevraalbellen)									
LEPIDOCHMITONA		CHIEREA	ASGRALINE KEVERSLAK	080308	E	L	YSK				
LEPIDOCHMITONA		CHIEREA	ASGRALINE KEVERSLAK	080309	E	L	KTD				
KLASSE		Gastropoda (Slakken)									
HELIX		ASPERSA	SEGGMISLAK	080308	E	V	OKK	IN VEGBEREM			
HELIX		CHIEREA	ASGRALINE TOLFOREN	080308	E	V	YSK	OP PLANTEN IN VEGBEREM			
GIBBULA		CHIEREA	ASGRALINE TOLFOREN	080309	1	L	YSK				
CREPIDULA		FORNICATA	MULTE	080309	E	L	KTD				
CREPIDULA		FORNICATA	MULTE	080308	M	L	YSK	METEIS			
CAUDICOLA		GIGANT		080308	A		YSK	IN GRAS TEGEN DIJK			

[illegible][illegible]

PHYLUM	CRUSTACEA (Kraeftachtigen)				
KLASSE	Cirripedia (Rinthezoogen)				
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080039	M	L	KTD
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080038	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080037	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080036	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080035	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080034	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080033	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080032	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080031	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080030	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080029	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080028	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080027	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080026	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080025	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080024	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080023	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080022	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080021	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080020	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080019	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080018	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080017	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080016	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080015	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080014	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080013	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080012	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080011	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080010	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080009	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080008	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080007	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080006	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080005	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080004	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080003	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080002	M	L	YSK
BALANUS	GEWOON ZEEPOEK	080001	M	L	YSK

KLASSE		Malacostraca (Hogere kreeften)									
ORDE		Decapoda (Tienpotigen)									
PAGURUS	BESCHUATJUS			080309	1					KTD	
CARCINUS	MAELJAS			080309						KTD	
CARCINUS	MAELJAS			080308	E					YSK	DOCO
AT-PANUS	MITESCEIJS			080308	1					YSK	
PORCELLANA	PLATHYCHELES			080308						YSK	
PORCELLANA	PLATHYCHELES			080309	E					YSK	
HENGRAPIJUS	TAKAJOI			080309	A					YSK	
HENGRAPIJUS	TAKAJOI			080309	A					YSK	
HENGRAPIJUS	TAKAJOI			080308	A					YSK	ONDER STEIEN
HERPOLYTE	VARIAJIS			080308	1					YSK	
PHYLUM		Bryozoa (Tiosclerites)									
ELECTRA		PALINGROOD									
PHYLUM		Echinodermata (Stekelhuidigen)									
OP-HOTRIX	FRAGILIS			080306	E					YSK	
OP-HOTRIX	FRAGILIS			080309	E					KTD	
PSAMMECHEIJS	MILJARIJS			080308	1					YSK	QUD
ASTERIAS	RUBENS			080308	E					YSK	
PHYLUM		Chordata (Chordadieren)									
KLASSE		Ascidacea (Zeeolijgen)									
STRELA	CLAVA			080306	A					YSK	ONDER TEGELSTEIEN, OOK ALG LEVENDE OP AANHOUD EN PONTONS IN JACHTHAVEN
COLA	INTESJIAJUS			080308	A					YSK	OP PONTONS IN JACHTHAVEN
KLASSE		Pisces (Vissen)									
MYXOCEPHALUS	SCORPIJUS			080306	1					YSK	

Volgende afkortingen werden gebruikt:

A = algemeen
E = enkele exemplaren
M = massaal
L = levend
V = vers

YSK = Yerseke
OWK = Hoek van Ouwerkerk
KTD = Kattendijke

Summary

The society spent a (wet) weekend of 7-8 March 2008 in the Oosterschelde area, a semi-enclosed seawater area in the SW-Netherlands, also known as the Delta area. A list of findings is added.

Literatuur

FAASSE, M.A. & A.H.M. LIGTHART 2008. De exotische tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* (Adams & Reeve, 1850) vestigt zich in Nederland - Het Zeepaard, 68(6): 175-179

Foto 2: Wieren op de Zeedijk te Yerseke (Foto: Nathal Severijns)

Foto 3: Oesterriffen Oosterschelde (Foto: Nathal Severijns)

**Buizegemlei III
2650 Edegem**

Grote stranding na novemberstorm – Deel I: De Westkust

Ingrid Jonckheere

Van 21 tot 23 november 2008 was er een periode van harde tot stormachtige noordwestenwind met op zaterdag 22 november in de voormiddag zelfs een gemiddelde windsnelheid van meer dan 90 km /u. Bovendien was het erg koud, met temperaturen tegen het vriespunt en zelfs sneeuw op het strand. We hadden eigenlijk nog geen herfststormen gekend, en dit was, om zo te zeggen, de eerste najaarsstorm. Dus viel het te verwachten dat er heel wat zou aangespoeld zijn en dat was ook het geval.

Enkele leden van de Strandwerkgroep waren superactief. Van De Panne tot Oostduinkerke werd dag na dag zowat iedere vierkante meter strand grondig bekeken; Waarnemingen werden via e-mail uitgewisseld en de één zette de ander aan om op zoek te gaan. Ik verzamelde naast mijn eigen waarnemingen ook de waarnemingslijstjes van Marie-Thérèse Vanhaelen, René Billiau, Lodewijk Janssens en Godfried Warreyn. In dit artikel probeer ik een beeld te geven van wat er gedurende die periode aanspoelde op de stranden van de Westkust. Ik koos per dag een verslag dat het meest volledige beeld weergaf en we vulden dit telkens aan met de extra waarnemingen die anderen deden.

Westkust (Oostduinkerke Sint-André tot en met De Panne Westhoekstrand)

Op 22 november, heerste er een krachtige tot zeer krachtige wind vanuit de zee (noordwesten) en er begonnen massaal bruinwieren aan te spoelen. Op alle stranden van de Westkust vielen vooral de zeer grote riemwierkluwens op in de vloedlijn. Opvallend was dat er niet zoveel riemwiervoetjes tussen zaten. Een beschrijving van de begroeiing op de riemwiervoetjes en op drijvende voorwerpen die de dagen nadien aanspoelden vind je verder in dit nummer. Ik kreeg van iedereen zowat dezelfde beschrijving van de riemwierpakketten: veel riemwier *Himanthalia elongata* met daarop het boompjeswier *Callithamnion tetragonum*. Ook het knotswier *Ascophyllum nodosum* was zeer talrijk met daarop het kleine buiswier *Polysiphonia lanosa*. Verder lag er op een aantal plaatsen suikerwier *Laminaria saccharina*, blaaswier *Fucus vesiculosus* en Japans bessenwier *Sargassum muticum* verstrengeld tussen het riemwier. René Billiau merkte op dat de hoge golven veel schuim produceerden. Dit verschijnsel hebben we normaal in het voorjaar! De wind blies het schuim over de pakketten wier samen met zand zodat het moeilijk zoeken was tussen het wier.

Er werd massaal melding gemaakt van rugschilden van de zeekat *Sepia officinalis*. Zeker 200 exemplaren. Veel waren begroeid met een groenwier *Enteromorpha spec.*

In totaal werden er vijf rugschilden van de sierlijke zee kat *Sepia elegans* gemeld en ook die waren begroeid met het groenwier *Enteromorpha spec.*

Het totale aantal eikapsels van de stekelrog *Raja clavata* bedroeg 22 exemplaren en we telden een 35 eikapsels van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*.

Op 23 november, nu zuidwestenwind, begon reeds een grote stranding. In Koksijde noteerden we massa's slibanemonen *Sagartia troglodytes*, zeker 300 exemplaren van jonge (eerstejaars) levende otterschelp *Lutraria lutraria* en enkele zeer grote leeggepikte tot 11,5 cm, vele honderden gewone slangsterren *Ophiura ophiura*, veertigtal grote strandschelp *Mactra corallina* (twee leeftijdsklassen), 'slechts' twee levende kokkels *Cerastoderma edule* en drie dode witte boormossel *Barnea candida*. Een sneeuwstorm sloeg toe, de wind wakkerde aan en het werd donker rond 15 uur 30 zodat Marie-Thérèse noodgedwongen haar strandwandeling moest stopzetten.

Op maandag 24 november heerste er opnieuw een noord- tot noordwesten wind. Te Oostduinkerke (Dijk, St.-André, Schipgat) trof Marie-Thérèse massaal Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* aan, honderden terug ingegraven, maar er waren nog meer levende schelpdieren te vinden honderden jonge otterschelpen, 100-tal Japanse oesters *Crassostrea gigas*, honderden witte dunschaal *Abra alba* en zaagjes *Donax vittatus*, 13 halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*, waarvan één met een koppeltje (m, vr.) erwtenkrabje *Pinnotheres pisum*; één Amerikaans boormosseltje *Petricola pholadiformis*, opnieuw twee kokkels en een tiental lege witte boormossel. De mooiste vondsten waren hier zeven levende wijde mantel *Aequipecten opercularis* (2 cm - 2,8 cm) en één dode). Lode Janssens vond die dag in De Panne ook één levend exemplaar. Verder vond Marie Thérèse enkele krabbenschilden: vier helmkrab *Corystes cassivelaunus*, twee Noordzeekrab *Cancer pagurus*, twintigtal grijze zwemkrab *Liocarcinus vernalis* en er waren talrijke dode strandkrabben *Carcinus maenas* aangespoeld.

Ook tientallen gewone heremietkreeft *Pagurus berhardus*, die vooral in *Nassarius*-horentjes verbleven.

Lodewijk Janssens bezocht op 26 november het Westhoekstrand in De Panne. Hij meldde duizenden Amerikaanse zwaardscheden waarvan nog veel levend, 30 otterschelp doubletten met vleesresten. Hij vond volgend lijstje schelpdieren levend: honderden stevige strandschelpen *Spisula solida*, een tiental exemplaren van de grote strandschelp, vijf exemplaren van de halfgeknotte strandschelp, twee witte boormossels, twee kokkels, vijf oesters, honderden zaagjes, één krombekmossel *Mytilus galloprovincialis*, duizenden witte dunschaal alsook tientallen levende gewone zeester *Asterias rubens*, dertigtal gewone slangster, duizenden gewone slibanemoon en vier gewone heremietkreeftjes. Hij bekeek ook de wieren en vermeldt hauwwier *Halidrys*

siliquosa, riemwier, suikerwier, knotswier, vingerwier *Laminaria digitata* en gezaagde zee-eik *Fucus serratus*. Op een boei vond hij een klein levend Noordzeekrabje.

Op 27 november was het grote geweld van de storm voorbij. Het aantal gemelde soorten is voor die dag groot en er zitten ook wat ongewone soorten tussen. Tweeënvijftig levende otterschelpen, allemaal met een lengte tussen 2,5 cm en 4,2 cm. Tweeëntwintig dode otterschelpen, maar grote exemplaren met vleesresten : 12 met een lengte tussen de 10,2 cm en 11 cm. Een tiental levende stevige strandschelpen, een vijftigtal levende grote strandschelp, in enkele zaten erwtенkrabjes, enkele levende kokkels, massaal levende witte dunschaal, veel levende muiltjes *Crepidula fornicata*, talrijk levende zaagjes, één levende gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* en enkele levende wijde mantel. Ook de krabben waren zeer goed vertegenwoordigd in het aanspoelsel: rugschilden van de Noordzeekrab en enkele levende Noordzeekrabben, een paar breedpootkrabjes *Portumnus latipes*, talrijke gewone zwemkrabben *Liocarcinus holsatus*, grijze zwemkrabben *Liocarcinus vernalis*, 1 vrouwtje Chinese wolhandkrab *Eriocheir sinensis*, helmkrabben *Corystes cassivelaunus* en een zestal rugschilden van de fluwelen zwemkrab *Necora puber*, 19 gewone hermietkreeftjes en 3 kleine heremietkreeften *Diogenes pugilator*. Een buitengewoon uitzonderlijke vondst voor die dag waren zomaar eventjes 53 exemplaren van de hooiwagenkrab *Macropodia rostrata*. (Zie verder in dit nummer voor uitvoerige beschrijving van deze vondsten) verder honderdduizenden slibanemonen, massaal zeeklit *Echinocardium cordatum*, talrijk gewone slangster, enkele zeeappels *Psammechinus miliaris* en één fluwelen zeemuisk *Aphrodite aculeata*. Ook werden een tiental eikapsels van de stekelrog en vier eikapsels van de hondshaai gevonden. Ook werd er voor die dag enkele fragmenten van bladachtig hoornwier *Flustra foliacea*, de graten van een geep *Belone belone*, zeespriet *Nemertesia antennina*, blaascelpoliep *Vesicularia spinosa*, zeevitrage *Conopeum reticulum* en bruine zeevinger *Alcyonidium diaphanum* gemeld.

Op 29 en 30 november waren de meest hierboven genoemde soorten nog steeds op het strand te vinden. Nieuw was de melding van zeven exemplaren van de grote zwaardschede *Ensis arcuatus* en één vrouwtje gemarmerde zwemkrab *Liocarcinus marmoreus*. Ik wandelde die dagen van Koksijde begin Zeedijk tot De Panne begin Zeedijk en kon nog volgende waarnemingen toevoegen: enkele levende goudkammetjes (en heel veel lege kokertjes) *Pectinaria koreni*, fragmenten van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*, ruwe zeerasp *Hydractinia echinata*, zeecypres *Sertularia cupressina*, doorschijnende zeevinger *Alcyonidium gelatinosum*, fijne vliescelpoliep *Membranipora membranacea*, rechtsgestreepte platschelp *Tellina fabula*, afgeknotte gaper *Mya truncata* – doublet, 5 levende gewone tepelhoorn *Natica catena* en het porseleinkrabbetje *Pisidia longicornis*.

Tijdens de eerste 14 dagen van december werden nog heel wat navondsten gemeld. Ik som enkel die soorten op die nog niet in dit artikel vermeld werden. In een mosselkluit vond Marie Thérèse te Koksijde op 10 december één levend ovaal zeeklitschelpje *Montacuta ferruginosa* (foto 1). Aan het lange lijstje van de schelpdieren kunnen we ook nog een viertal messchede *Solen marginatus* toevoegen.

Foto 1. *Montacuta ferruginosa* (Foto: Ingrid Jonckheere)

Samenvattend, in totaal werden 70 soorten gemeld voor deze periode waarvan 11 wieren, 23 schelpdieren waarvan 20 soorten bivalven tegenover slechts 3 gasteropoden (soorten waar enkel losse kleppen van werden gevonden en oude hoorntjes werden niet opgenomen), 14 soorten krabben en 22 andere zeeorganismen.

Opmerkelijk is dat de hooiwagenkrab enkel in De Panne gevonden werd. De gewone tepelhoorn werd enkel levend gevonden op het strand tussen Ster der Zee en De Panne. Niemand vermeldde tijdens deze periode het nonnetje *Macoma balthica* en de tapijtschelp *Venerupis senegalensis* op zijn waarnemingslijstje. Twee soorten die tot nu toe toch vaak op het strand te vinden zijn. Misschien keken we er wel over, in ieder geval iets om op te volgen de komende jaren.

Deze novemberstranding was zeker niet uitzonderlijk rijk aan soorten maar nog nooit eerder werd met zoveel ogen gezocht en meer ogen zien altijd meer dan twee.

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

Grote stranding na novemberstorm – Deel 2 : De Middenkust (Oostende Raversijde en Oostende Oosteroever)

Francis Kerckhof

Op 23 november, daags na de storm, bezocht ik in de late namiddag het strand van Raversijde. Het was maar een kort bezoek want het was bitter koud en het werd ook al snel donker. Zoals te verwachten na een NW wind en laat in het jaar, lagen er ook hier wierpakketten in de vloedlijn, vooraal riemwier. Die heb ik niet verder bekeken want op het strand zelf waren hier en daar aanspoelsplekken te zien die er, getuige de talrijk foeragerende meeuwen en andere vogels, veelbelovend uitzagen. En inderdaad, dat was het geval want ze bestonden hoofdzakelijk uit vers, dikwijls zelfs levend materiaal. De basis van het aanspoelsel bestond uit kokers van de schelpkokerworm *Lanice conchilega* en de dieren zelf (een indicatie van de hevigheid van de storm) met daartussen veel vers en levend materiaal, vooral mollusken. Ik vond volgende soorten, allemaal levend of met dier, tenzij anders vermeld:

Weekdieren: Mollusca

- Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*: verschillende jaarklassen, meeste in zesde jaar, tussen 105 en 148 mm, enkele tweedejaars
- Witte dunschaal *Abra alba*: talrijk
- Zaagje *Donax vittatus*: talrijk, vooral kleinere eerstejaars
- Otterschelp *Lutraria lutraria*: vrij algemeen jonge eenjarige exemplaren (grootste tot 42 mm) en twee tweejarig exemplaren
- Grote Strandschelp *Mactra corallina*: 2 generaties, eerstejaars en grotere
- Witte boormossel *Barnea candida*: veel levende, veel exemplaren nog met het derde schelpstuk wat erop duidt dat ze pas aangespoeld moesten zijn, want anders vormen de open schelpen een gemakkelijke prooi voor de altijd hongerige meeuwen
- Amerikaanse boormossel *Petricola pholadiformis*: talrijk maar minder dan de witte boormossel
- Ruwe boormossel *Zirfea crispata*: enkele losse kleppen met een recent uiterlijk, exemplaren met dier vond ik niet
- Kokkel *Cerastoderma edule*: enkele
- Half geknotte strandschelp *Spisula subtruncata*: enkele
- Tapijtschelp *Venerupis sengalensis*: minstens 1
- Nonnetje *Macoma balthica*: enkele

- Muiltje *Crepidula fornicata*: regelmatig op allerlei substraten zoals oude slakkenhuizen en bijvoorbeeld op een klep van *Petricola*

Stekelhuidigen: Echinodermata

- Slangster *Ophiura ophiura* slangster: talrijk
- Gewone zeeappel *Psammechinus miliaris*, regelmatig exemplaren met en zonder stekels

Borstelwormen: Polychaeta

- Goudkammetje *Pectinaria koreni*: algemeen
- Schelpkokerworm *Janice conchilega*: talrijk, kokers en losse dieren

Samenvattend, de mollusken waren duidelijk in de meerderheid; in totaal lagen er 11 soorten levende bivalven (12 met de altijd aanwezige mossel meegerekend) tegenover slechts 1 gasteropode, het alomtegenwoordige muiltje (ik vond geen levende fuikhoorns, wel verse lege huisjes), verder 2 soorten borstelwormen en 2 soorten stekelhuidigen. Dit aanspoelsel, duidelijk minder rijk dan op de stranden van de Westkust, heeft een vrij goed beeld van wat er in de nabije kustzone voor Oostende aan bodemorganismen voorkomt.

Opvallend was de afwezigheid in het aanspoelsel van krabbenschilden, die zouden pas later stranden, met vooral dan schilden van de fluwelen zwemkrab *Necora puber*, een typisch koudeslachtoffer. Verder zijn de vondsten van otterschelpen in het bijzonder vermeldenswaard omdat ik deze soort nog niet eerder aangespoeld aangetroffen heb op de stranden rond Oostende. De vondsten tonen aan dat deze nieuwkomer zich goed gevestigd heeft in onze kustzone en zijn areaal nog aan het uitbreiden is. Verder was het ook lang geleden dat ik nog levende goudkammetjes in dergelijke aantallen gezien heb. De vondsten van zowel levende Amerikaanse als witte boormossels tonen aan dat er niet zover uit de kust nog turfbanken moeten dagzomen, iets wat ook niet zo goed bekend is. Vroeger kwamen turfbanken zelfs nog op het strand van Raversijde voor, maar dat is nu, verleden tijd.

Enkele dagen later bezocht ik het strand van Oostende Oosteroever en daar had het aanspoelsel hetzelfde aspect als te Raversijde, met grotendeels dezelfde soorten. Het was ondertussen al wel verarmd, beschadigd en aan- dan wel leeggepikt; zo vond ik bijna geen witte boormossels meer met dier. Opvallend was ook hier de vondst van verschillende otterschelpen, een soort die ik nog nooit eerder op dit stuk strand aangetroffen had.

En de vloedlijn bestond ook hier uit riemwierpakketten met daartussen talrijke koorden en resten van ballonnen, enkele Sepiaschilden (zagen er niet al te fris uit) en oranje vissershandschoenen (zeker 5 – was ook het geval te Raversijde) en wat voorwerpen maar die waren niet erg begroeid. Jan Seys had eerder wel een witte plastic helm

gevonden die begroeid was met enkele grote eendenmossels. Voorwerpen met eendenmossels werden, hoewel niet massaal ook elders langs de kust gevonden.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**

Grote stranding na novemberstorm – Deel 3: Riemwieren en begroeide drijvende voorwerpen op de stranden van de Westkust

Ingrid Jonckheere

De aanwezigheid van de gewone zeehond *Phoca vitulina vitulina* op het strandhoofd nabij Ster der Zee was, naast het overvloedige aanspoelsel dat na de novemberstorm te vinden was, een extra stimulans om van halfweg november tot halfweg december 2008 regelmatig een strandwandeling te maken. Omdat de zeehondjes het best bij hoogtij te zien zijn bezocht ik het strand meestal net op het moment dat het water zich terug begon te trekken. Ik liep dan op de heenweg langs de vloedlijn en volgde het afgaand tij op de terugweg. Ik wandelde steeds heen en terug van het oostelijk gelegen strandhoofd van Koksijde tot aan het strandhoofd van Ster der Zee. Geen verre wandeltocht maar het qua aanspoelsel rijk gevulde strand zorgde ervoor dat ik toch telkens voor een paar uur zoet was. In dit artikel beperk ik mij tot het beschrijven van de begroeiing van wiersvoetjes en enkele plasticen voorwerpen.

In totaal bekeek ik zelf 8 riemwiersvoetjes. Riemwier *Himanthalia elongata* is een bruinwier dat niet op de Belgische kust groeit. Losgeslagen exemplaren spoelen soms massaal op het strand aan. Het wier bestaat uit twee à drie meter lange groene slierten. Deze slierten komen samen in een 'voetje' dat vastgehecht zit aan schelpen of stenen. Dit voetje is het eigenlijke riemwier. De slierten zijn de voortplantingsorganen. Op riemwiersvoetjes vind je vaak begroeiing. Deze begroeiing werd zorgvuldig bekeken. Opvallend was dat er vele pakketten slierten op het strand te vinden waren maar in verhouding weinig voeties.

Op alle door mij gevonden riemwiersvoetjes groeide *Callithamnion tetragonum*. Dit roodwiertje trof ik ook veel aan op de riemen. Op een zestal exemplaren vond ik

Corallina officinalis. Ook waren er riemwiervoetjes begroeid met *Ceramium spec.*, *Callophyllis cristata* en *Enteromorpha compressa*.

Ik verwerk in dit artikel ook de waarnemingen van Marie-Thérèse Vanhaelen. Zij vond op 22 november op het strand van Sint-André (Oostduinkerke) één riemwiervoetje begroeid met de roodwieren *Callithamnion tetragonum*, *Callophyllus cristata* en *Corallina officinalis* en op 9 december vond ze op haar wandeling van Oostduinkerke Dijk tot Koksijde Schipgat tussen de resten riemwierkluwens nog drie riemwiervoetjes:

- één met 2 *Pododesmus squamula*, *Laurentia pinnatifida* en *Callophyllis cristata*
- één met 6 *Pododesmus squamula*, *Corallina officinalis* en *Mesophyllum lichenoides*
- één met 2 *Pododesmus squamula*, 1 levende *Crepidula fornicata*, *Gastroclonium ovatum*, *Laurentia pinnatifida* en *Mesophyllum lichenoides*

Die dag vond ze ook een opengescheurde zwemband met gekartelde zeepokken *Balanus crenatus* en ook zes vulkaantjes *Balanus perforatus* en een rechthoekig plastic paneel met onder andere meer dan 150 *Pododesmus squamula*; enkele grote exemplaren 2,4 cm op 2,4 cm en 2 cm op 2,1 cm.

De dag erna vond ze nog één riemwiervoetje met daarop één schilferige dekschelp *Pododesmus squamula*, *Gastroclonium ovatum* (12 cm), *Ceramium spec* en *Callophyllis cristata*.

Op 14 en 15 december vond ze in de buurt van Koksijde – Ster der Zee in totaal 6 plasticen bussen met daarop heel wat ritspokken *Verruca stroemia*, enkele *Balanus crenatus*, enkele driekantige kalkokerworm *Pomatoceros triqueter* en enkele mosdiertjes.

Ik vond ook één *Laminaria saccharina* met een grote hechtvoet. Ik sneed de voet in stukken. Er zaten een drietal mossels *Mytilus edulis* tussen en er kroop ook een *Nereis pelagica* uit. Binnenin vond ik in een holte een *Pododesmus squamula*. Verder groeide er tandhoornkoraal *Dynamena pumila*, *Corallina officinalis*, roze kalkkorstwier *Mesophyllum lichenoides* en *Enteromorpha compressa* op.

Verder raapte ik ook nog drie stukken van fuiken op waarop ik in totaal 37 exemplaren van *Pododesmus squamula* aantrof. Op het grootste stuk zat ook een anemoon spec., twee restanten van het solitair koraaltje *Caryophyllia smithii*, driekantige kalkokerworm *Pomatoceros triqueter* en een 30 tal *Balanus perforatus*.

Op twee stukken plastic trof ik telkens twee *P. squamula* aan. Op één leefden ook het muiltjes *Crepidula fornicata*, 1 juveniele *Hiatella arctica* en enkele oesters *Crassostrea gigas*. Er zaten ook enkele mosdierkolonies op die Hans De Blauwe voor me determineerde. Het ging om *Electra pilosa* en *Escharoides coccinea*.

Ik spoelde de wiervoetjes thuis in een kom en controleerde nadien het zand dat vrij kwam onder de stereoscopische microscoop. Daarin vond ik naast een doubletje *Musculus tumida* met dier ook nog een verrassende waarneming. Eén *Rissoa parva* met dier, het schelpje was volledig begroeid met roze kalkkorstwier *Mesophyllum lichenoides*. Deze vondst is makkelijk te verklaren, het is namelijk gekend dat deze soort zich voedt met o.a. *Corallina* (Fretter & Graham, 1962) en *C. officinalis* was talrijk aanwezig op de wiervoetjes.

Zo zie je maar dat het bekijken van het uitgespoelde zand soms nog interessante waarnemingen kan opleveren.

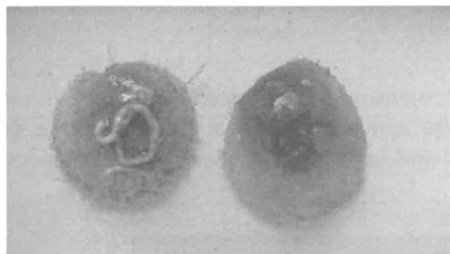

Foto 1: *Pododesmus squamula* (Foto: Marc Panneels)

Foto 2: Riemwiervoetje met begroeiing (Foto: Marc Panneels)

Literatuur

FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1962. British prosobranch molluscs. Their functional anatomy and ecology. Ray Society, London. 755p.

**Sint-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

Grote stranding na novemberstorm – Deel 4: eikapsels van de hondshaai *Scyliorhinus canicula* en strandings van de braam *Brama brama*

Marie-Thérèse Vanhaelen

Toen ik op 9 december 2008 terug aan zee was, lagen er nog steeds aanspoelselresten in de stormlijn van 25 november en springvloedlijn van 27 november over de ganse lengte van de Schipgatduinen tussen Oostduinkerke-dijk en Koksijde-dijk; het betrof vooral drijvend materiaal begroeid met tal van interessante organismen. Deze worden besproken, elders in dit nummer.

Er brak nu een nieuwe periode van westen- en noordenwind aan, die zou duren tot 17 december 2008.

Die dag, 9 december, begonnen ineens meerdere omvangrijke trossen met eikapsels van het hondshaaitje *Scyliorhinus canicula* aan te spoelen : eerst te Oostduinkerke en Koksijde, later ook in De Panne, Sint-Idesbald en Lombardsijde, alleen van Nieuwpoort kregen we geen meldingen. (Foto 1)

Foto 1. Eikapsels hondshaai *Scyliorhinus canicula*
(Foto: Marc Panneels)

Het verschijnsel is al enkele jaren aan de gang : vanaf 2005 werden enkele trossen van 8 à 9 exemplaren gemeld door René Billiau.

Op 31 mei 2007 vond ik een tros van 14, waarvan één met dooier in De Panne en op 5 februari 2008 één tros met 16 eikapsels te Koksijde. Op 17februari 2008 raapte Franky Bauwens in Lombardsijde reeds een grotere tros met 42 ineengestrengelde kapsels. Annemie Luca meldde een tros van een tiental, waaronder 2 met een dooier, bij Ster der Zee in oktober 2008.

En nu in december 2008 heeft deze reuzenstranding plaats : een lijst van de vondsten (tabel 1) geeft de lezer dadelijk een idee van de omvang; waarschijnlijk werden alle gestrande trossen zelfs niet gemeld en gedeeltelijk opgeruimd door de gemeentediensten. De vloedlijn was op 9 november reeds opgekuist toen ik er aankwam.

Datum	Vindplaats	Aantal	Bijzonderheden	Waarnemer
5 - 10	KOK	1 tros met 10-tal kapsels	2 met dooier	A.L
22-11	DP	los : 32		RB
9 - 12	ODK-KOK(Schipgat)	1 tros van 12 kapsels		MV
		1 tros van 6 kapsels		
		los : 2		
10-12	ODK-KOK(Schipgat)	1 tros van 36	1 levend embryo	MV
		1 tros van 22		
		los : 1		
11-12	DP	1 tros van 36		WW
		1 tros van 26		
		1 tros van 23		
		1 tros van 9		
		1 tros van 8		
		1 tros van 3		
		los : 5		
12-12	DP (Westhoek)	1 tros van 52		RB
		1 tros van 15		
		los : 6		
	DP (dijk)	1 tros van 20		
		1 tros van 20		
		1 tros van 18		
		1 tros van 7		
		1 tros van 5		
		1 tros van 3		
		los : 30		
	DP	1 tros van 26		KV

		I tros van 22		
13-12	LOM	I tros van 104 kapsels		FB
	ODK-KOK(Schipgat)	I tros van 8		MV
14-12	KOK(Ster der Zee)-SIB	I tros van 23	I met dooier	MV
			I met dooierresten	
		I tros van 7		
		I tros van 2		
		los : 3		
15-12	KOK(Ster der Zee)	I tros van 38	I met dooierresten	MV
		Los : 2		
17-12	DP	I tros van 8		RB
		Los: 9		

<u>Totaal</u>	LOM	104		
	ODK + KOK	159		
	DP	364		
		627		
<u>Voorlopers</u>	KOK	10		AL
	DP	32	los	RB

Totaal periode oktober 2008 tot en met december 2008

669

Tabel: Trossen eikapsels hondshaai *Scyliorhinus canicula* in december 2008 gestrand op de Belgische Westkust

RB - René Billiau, FB- Franky Bauwens, AL- Annemie Luca, MV – Marie-Thérèse Vanhaelen, KV – Koen Verschoore, WW Wackenier Walter
Lom – Lombardsijde, ODK – Oostduinkerke, KOK – Koksijde, SIB – Sint-Idesbald, DP – De Panne

Het hoogtepunt van deze stranding was voor mij ongetwijfeld, toen ik op 10 februari 2008, in een tros van 36 eikapsels, opgeraapt vóór de Schipgatduinen te Koksijde, één kapsel vond waarin een levend embryoote zat, dat nauwelijks 3 cm lang was (foto 2).

Dit embryo in vroeg stadium (fig. 1) zag er uit als volgt : een grote kop, grote muil, en een zeer beweeglijke zweepstaart, de ogen goed zichtbaar; het hing met een dundradig adertje vast aan de dooier, die ook beaderd was. Toen na 7 dagen het kapsel lekte ging ook het diertje dood. Merkwaardig : de dooier stelde bij het opdrogen maar van het embryo bleef niets over. Dit kan betekenen dat het nog geen graat bezat of het in opbouw zijnde kalkstelsel nog zeer broos was.

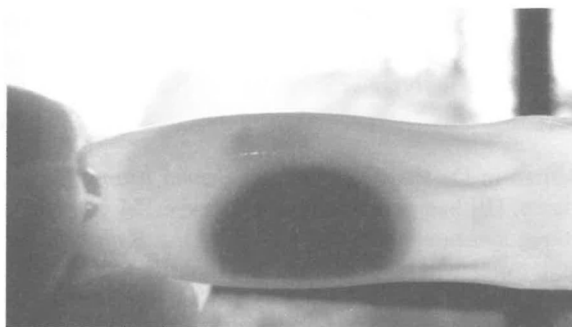

Foto 2: Eikapsel hondshaai *Scyliorhinus canicula* met embryo. (Foto: Marc Panneels)

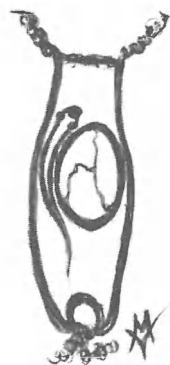

Fig. 1 – Embryo in kapsel

In dezelfde kapseltros vond ik 3 kapsels die elk begroeid waren met een schilferige dekschelp *Pododesmus squamula*. Op 14 februari 2008 zat er in een tros van 23 kapsels opgeraapt bij Ster der Zee nóg een kapsel met beaderde, zeer verse dooier en één met een dooierrest. Alle gevonden kapsels zagen er trouwens min of meer vers uit. Eikapsels met verse dooiers en zelfs levende embryo's worden de laatste tijd blijkbaar minder zeldzaam (zie ook Vanhaelen, 2008).

Wat kan de oorzaak zijn van deze, toch tamelijk plotse toename ?

Leven er meer hondshaaitjes in de Noordzee ? Alleszins spoelen er niet meer volwassen dieren aan dan vroeger. Of zijn al deze trossen, na lange periodes zuidwestenwind met de enorme kluwens riemwier *Himanthalia elongata* noordelijk afgedreven en daarna in november 2008 bij westenwind uitgesorteerd en op de Westkust aangespoeld ?

Muus (1966) vermeldt dat hondshaaiwifjes in de lente 18 à 20 eikapsels leggen, die aan stenen en wieren worden opgehangen en dat de jongen uitkomen na 8 à 10 maand.

Wat de substraten betreft : ik vond vanaf 1979 nooit eikapsels omheen stenen gewonden; wel aan geweispons *Haliclona oculata*, aan een bundeltje lange zeespriet *Nemertesia antennina*, aan een restje bladachtig hoornwier *Flustra foliacea*, en laatst, op 24 januari 2009 aan een grote kolonie *Flustra foliacea*. In april 2001 hingen de meeste exemplaren in De Panne aan vers knotswier *Ascophylum nodosum*. Hierbij ging het steeds om één of enkele kapsels, nooit om buitengewoon omvangrijke trossen, zoals bij de huidige stranding. Tussen de dikke pakketten van december 2008 vond ik echter geen andere organismen waaraan ze zich gehecht hadden. Mogelijk waren er geen geschikte substraten aanwezig op de plaats waar wijfjes hun eieren deponeerden en zijn eierpakjes, een 20-tal per wijfje aan elkaar bevestigd door 2,3,4 of- in het geval van Lombardsijde- zelfs door 5 wijfjes.

De versheid van de kapsels, aanwezigheid van enkele beaderde dooiers en zelfs het aanspoelen van een levend embryootje in vroeg stadium is misschien een aanwijzing dat er binnenkort veel meer hondshaaitjes zullen rondzwemmen in de Noordzee dan de voorbije jaren.

Op 12 december 2008 zag René Billiau in De Panne een braam *Brama brama* liggen, die aangepikt werd door zwarte kraaien. Hij had een lengte van ongeveer 54 cm. Het is bijna 30 jaar geleden dat deze soort nog aanspoelde op de Belgische kust. Krijgt hij van oudere Oostendse vissers de bijnaam “oud wijf”, dan is hij in Frankrijk toch gekend onder een mooiere bijnaam “Hirondelle de mer”. Hij is er vooral gekend uit de Middellandse Zee en zijn vlees is smakelijk (Duborgel, 1967). Zijn algemene naam is er “Castagnole”.

Op 14 december 2008 lag er een braam in de vloedlijn bij Mieke Hill, van zowat 57 cm, de helft aan de bovenzijde was helemaal verdwenen, de graat was nog aanwezig, aan de onderzijde was alleen de huid nog tamelijk intact.

Over de ganse lengte van St.-Idesbald en een deel van Koksijde waren strandwallen gevormd met massa's schelpkokers *Lanice conchilega*, poliepenkluwens en lege *Ensis directus*, evenwijdig met de waterlijn : een zeer ongewoon zicht.

Op 19 december 2008 lagen er te Koksijde een 50-tal *Macoma baltica*-doubletten, waarvan 10 levend. Deze soort werd niet gemeld op de waarnemingslijsten van de novemberstorm.

Zo zien we dat een dagenlange storm, vóór en tijdens springtij plus een gunstige windrichting een heel gevarieerde, rijkelijke stranding oplevert en tevens een lange en boeiende nasleep ten toon spreidt op onze zandstranden.

Literatuur

- DUBORGEL, M., 1967. La pêche en mer et au bord de la mer. Librairie. Générale Française. 403 pp.
- MUUS, B. J., 1966. Zeevissengids. Zeevissen en zeevisserij in Noordwest-Europa. Elsevier, 244pp.
- VANHALEN, M. - TH., 2008. Grote stranding na de novemberstorm 2007. Aan de Belgische Westkust. De Strandvlo, 28(1): 17-20.

**Ter Yde I
8670 Koksijde**

Grote stranding na novemberstorm – Deel 5: Een stranding van de gewone hooiwagenkrab *Macropodia rostrata* L.

René Billiau

Donderdag 27 november 2008, het grote geweld van de storm van de vorige dag is voorbij. De wind komt uit het binnenland, m.a.w. het is zuidenwind. De grote golven zijn verdwenen, het zijn slechts kabbelende golfjes. Deze voormiddag is het hoogwater. Drieëndertig otterschelpen *Lutraria lutraria* liggen levend en dood op de hoogwaterlijn. Hun lengte ligt tussen de 25 mm en 42 mm. Ook vele levende stevige strandschelpen *Spisula solida* zijn er te vinden. Van de 35 levende strandschelpen *Macra corallina* zijn er 18 bewoond door een erwtenkrabje *Pinnotheres pisum*. In één zat er een mannetje erwtenkrab, in 16 zaten er wijfjes en in één zat een wijfje en een mannetje. Ook vier levende Noordzeekrabben *Cancer pagurus* werden er geteld. Twee mannetjes en twee wijfjes. Daarnaast vond ik nog 6 rugschilden van de Noordzeekrab. Slibanemonen *Sagartia troglodytes* en gewone slangster *Ophiura ophiura* waren talrijk aangespoeld. Er lagen ook acht helmkrabben *Corystes cassivelaunus*, naast gewone zwemkrab *Liocarcinus holsatus*, grijze zwemkrab *L. vernalis* en gewimperde zwemkrab *L. arcuatus*.

Ook heel wat wieren waren aangespoeld zoals, riemwier *Himanthalia elongata*; Japans bessenwier *Sargassum muticum*, knotswier *Ascophyllum nodosum*, suikerwier *Laminaria saccharina* en vingerwier *Laminaria digitata*. Dit is maar een greep uit het rijke aanspoelsel van die dag, een uitvoerig verslag lees je in deel 1 van het artikel over de grote stranding na de novemberstorm.

In de namiddag bezocht ik hetzelfde stukje strand. Nu was de zee aan het terugtrekken. Op de hoogwaterlijn vond ik een gewone hooiwagenkrab *Macropodia rostrata* (foto 1). Op het strand had ik nog nooit hooiwagenkrabben gevonden. Begin de jaren tachtig mochten de pannevisser hun netten leggen in zee. De meeste deden dat gedurende het weekend. De vrijdagavond vaarden ze uit om hun netten te leggen. De zaterdagmorgen haalden ze hun netten op. Vaak stond ik aan de, "Rampe" om de vangst te bekijken. Dikwijls zaten er gewone hooiwagenkrabben in hun netten. Nu mogen de vissers hun netten niet meer leggen.

Het was louter toeval dat ik die gewone hooiwagenkrab vond. De diertjes zijn zo goed gecamoufleerd, dat ze niet opvallen. Zouden er nog meer liggen in die hoogwaterlijn? Jawel, ik vond er in het totaal 53! Enkele lagen met hun gestrekte poten zijwaarts, maar de meeste lagen met hun gestrekte poten naast of zelfs op hun carapax, richting hun kop. Enkele leefden nog. Bij de meeste ontbrak er één of meer poten. Thuis heb ik ze alle gecontroleerd of het wel de gewone hooiwagenkrab was. Ik heb nagekeken of het

mannetjes of wijfjes waren. Bij de wijfjes heb ik nagegaan of ze eitjes hadden. Adema, 1991, vermeldt dat eierdragende wijfjes het gehele jaar door gevonden kunnen worden. De mannetjes en de wijfjes zijn gemakkelijk op zicht te onderscheiden aan de hand van hun abdomen. Het abdomen van het mannetje is volledig onder het lichaam geslagen en van bovenaf niet te zien. Bij het wijfje is het abdomen in verhouding tot de rest van het lichaam zeer groot. Het is halfbolvormig en steek een eind voorbij de carapax. Men ziet een deel van het abdomen als men het wijfje van bovenaf bekijkt. Wanneer je het abdomen openklapt, dan zie je een zeer grote holte met een overlangse richel. In die richel kan je duidelijk het darmkanaal zien, dat uitmondt in de anus. In die holte liggen dan de eitjes. Je kunt niet van buiten zien of ze al of niet eitjes draagt, zoals bij de gewone strandkrab *Carcinus maenas*. Bij de strandkrab zijn de eitjes zo talrijk dat het abdomen niet volledig de eitjes kan bedekken. De eitjes van de hooiwagenkrab zijn oranje gekleurd en hebben een donkerrode stip. Van die 53 hooiwagenkrabben waren 23 wijfjes en 27 mannetjes. Drie exemplaren waren zo sterk beschadigd dat ik ze niet kon meten en ook het geslacht niet kon bepalen. Van de 23 wijfjes waren er 4 met eitjes. Ze droegen respectievelijk 200; 86; 120 en 125 eitjes.

Alle hooiwagenkrabben heb ik gevonden op het stuk strand vanaf de Rampe tot aan het vissersdorp. Ik wilde het stuk strand controleren vanaf de Rampe tot aan de Zeelaan op hooiwagenkrabben. Maar de bulldozer van de gemeente had de strook geheel stuk gereden. Ze waren bezig met het voorbereiden van de mountainbikekoers “de endurance”.

Op zaterdag 29 november 2008 zocht ik opnieuw naar hooiwagenkrabben. Ik vertrok vanaf de Rampe tot aan de zeilwagenclub. Ik vond 22 gewone hooiwagenkrabben. Er waren 11 wijfjes en 11 mannetjes. Thuis werden ze gemeten en gecontroleerd. Twee wijfjes droegen eitjes. De ene had 24 eitjes en de andere 10 eitjes.

Geen twee zonder drie. Dus zondag 30 november 2008 zocht ik hetzelfde stukje strand af, maar nu tot aan de westelijke slufte. Ik vond 20 gewone hooiwagenkrabben: 9 wijfjes en 7 mannetjes. Bij de andere kon ik het geslacht niet bepalen. Geen enkel wijfje droeg eitjes. Allen werden in een excel-tabel opgenomen. Maar dit is niet het einde van mijn waarnemingen.

Vrijdag 23 januari 2009 was er een zware storm. De volgende zaterdag ging ik op zoek naar hooiwagenkrabben. En ik vond er nu 14. De verhouding wijfjes, mannetjes lag nu geheel anders. De vorige keren waren er ongeveer van elk geslacht evenveel, nu vond ik 13 wijfjes en slechts 1 mannetje. Nu droegen drie wijfjes eitjes. Die waren zo gedroogd dat ik ze niet kon tellen, ook niet na het onderdompelen in water.

Naast die gewone hooiwagenkrabben vond ik twee grote spinkrabben *Maja squinado*. Het waren allebei mannetjes. De ene meet 15.98 mm en de andere 17.16 mm. Zo groot zijn ze nu ook niet, zoals hun naam laat vermoeden.

Adema, 1991 schrijft: 'De gewone hooiwagenkrab is bekend van de getijdenzone tot op een diepte van 130 meter. In de zuidelijke Noordzee wordt de soort gevonden vanaf de getijdenzone tot op een diepte van 50 meter. De dieren camoufleren zich met allerlei organisch materiaal.'

Over het voorkomen in Nederland en België schrijft hij het volgende: "*Macropodia rostrata* is algemeen in de zuidelijke Noordzee en de Nederlandse Delta. Op het strand spoelt de gewone hooiwagenkrab regelmatig aan, vooral tussen plukken hydroïdpoliepen, mosdiertjes en algen."

Mijn vondsten zijn mijn eerste op het strand van de Westkust. In de Strandvlo vond ik geen melding van vondsten.

Via Lode Janssens kreeg ik een onderzoek geschreven door Marie-Claude Guillaume, Jean-Marc Thibaud en Georges Teissier.

Zij vingen hun hooiwagenkrabben van november 1959 tot september 1960. Ze werden met een sleepnet gevangen tot op een diepte van 30 meter in de baai van Morlaix. In het totaal vingen ze 3517 hooiwagenkrabben. Het totaal aantal wijfjes bedroeg 1549 en het aantal mannetjes 1968. Zij maken een onderscheid tussen 'sterke mannetjes' en 'zwakke mannetjes'. Dit doen ze in hun artikel: 'Dimorphisme de mâles et gradients de croissance chez *Macropodia rostrata* L.'

Ze stelden vast dat de scharen plots een sterke groei ondergaan. Om de sterke van de zwakke mannetjes te onderscheiden maten ze de verhouding tussen de lengte van de scharpoot tot de lengte van hun cephalothorax. Is die verhouding kleiner dan 2.15 dan gaat het om een zwak mannetje hooiwagenkrab. Alle hooiwagenkrabben waarbij die verhouding groter is dan 2.30 spreken ze van sterke mannetjes. Slechts in november waren de wijfjes het talrijkst. De sterke mannetjes waren het talrijkst in februari met 32.6% van alle mannetjes. Het laagste aantal mannetjes lag in de maand april met slechts 10.8% van alle mannetjes. In deze studie vermeldt men dat de *Macropodia* een snelle ontwikkeling kunnen hebben. De groei is seizoengebonden. Op 1968 mannetjes waren er 361 sterke mannetjes, dus 18.4%.

Mijn mannetjes hooiwagenkrab heb ik niet op die manier kunnen indelen. Ik had ze allemaal weggegooid voor ik het artikel kreeg.

In totaal heb ik 109 gewone hooiwagenkrabben gevonden op het strand van De Panne, 46 mannetjes en 58 wijfjes, 5 hooiwagenkrabben kon ik niet meten en/of het geslacht bepalen. Negen wijfjes droegen eitjes.

Ik weet niet of er al ooit eerder zulke grote strandingen van hooiwagenkrabben aan de Vlaamse kust hebben plaats gevonden. Marie-Thérèse meldt mij dat ze op 29 juli 1994 één exemplaar gevonden heeft in De Panne en op 31 augustus 1996 één exemplaar in Koksijde.

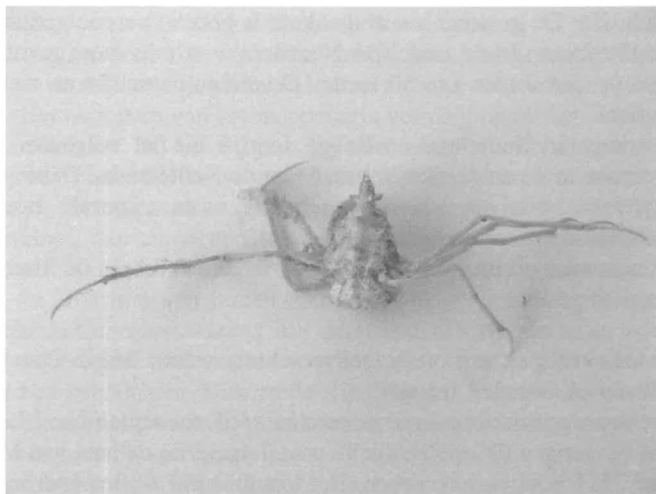

Foto 1: gewone hooiwagenkrab *Macropodia rostrata*
(Foto: René Billiau)

De gemiddelde lengte van de mannetjes bedraagt 13.23 mm en van de wijfjes 15.24 mm.

De grootste lengte van de mannetjes is 20.86 mm en van de wijfjes 22.68 mm.

De kleinste lengte van de mannetjes bedraagt 7.74 mm, bij de wijfjes 6.77 mm.

In mijn geraadpleegde literatuur spreekt men van een grootte van 20.00 mm, een andere zelf van 25.00 mm. Zij vermelden niet als het gaat om maximum waarde of om een gemiddelde. Ik ga ervan uit dat het gaat om maximum waarden. Ik stel voor om in de literatuur dat telkens erbij te vermelden.

Mijn voorstel:

7.74 mm ≤ gewone hooiwagenkrab mannetje ≤ 20.86 mm met een gemiddelde van 13.23 mm (aantal 46)

6.77 mm ≤ gewone hooiwagenkrab wijfje ≤ 22.68 mm met een gemiddelde van 15.24 mm (aantal 58)

De voortplanting van de gewone hooiwagenkrab gebeurt op de volgende manier. Het wijfje en het mannetje staan “buik aan buik” vertikaal in het water. Beide strekken hun “armen” (= schaarpoten). Het mannetje pakt met zijn scharen, de scharen van het wijfje vast. In deze houding wordt het pakketje met spermacellen, (=spermatofoor), overgebracht.

De copulatie van de gewone hooiwagenkrab hebben we mooi kunnen zien op de foto's op de jaarvergadering van onze strandwerkgroep. Peter H. van Bragt bracht die dag

schitterende beelden in zijn voordracht. Peter is een duiker die gedurende het jaar tot 200 keer duikt, o.a. in de Oosterschelde, Veerse meer, ...

De afwezigen hadden ongelijk! Ook de voordrachten van Gregory Maes en Dirk Schaerlaekens over onze paling waren zeer boeiend. We genoten van de spranklende, humoristische en wetenschappelijke voordracht van René Van Outryve. Het ging over "Voedselecologie van enkele wadorganismen". Met spanning kijken we uit naar volgend jaar. Dan krijgen we het vervolg en de film die we nog te goed hebben.

Terug naar de gewone hooiwagenkrab. Peter H. van Bragt vertelde ons hoe de gewone hooiwagenkrab zich camoufleert. Ze plukken hydroïdpoliepen of mosdierjes of sponsen. Die stukjes organismen steken ze onder de vele haakvormige setae. Daar gaan die organismen dikwijls verder groeien. Soms nemen ze een verkeerd organisme. Zo zagen we een onderwater foto, waarbij een hooiwagenkrab volledig bedekt was met een spons. De hooiwagenkrab was zo zwaar beladen dat hij zich bijna niet meer kon verplaatsen. Waarschijnlijk is hij aan zijn "overgewicht" gestorven. Zo zie je maar dat de duikers ons heel wat van het boeiende onderwaterleven kunnen laten zien.

Even werd het verschil tussen *M. rostrata* en *M. parva* aangekaart. Adema, 1991, maakt het volgende onderscheid.

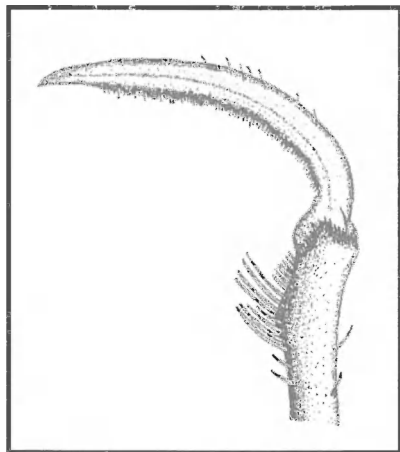

Fig. 1. Dactylus van *Macropodia rostrata*
(Adema, 1991)

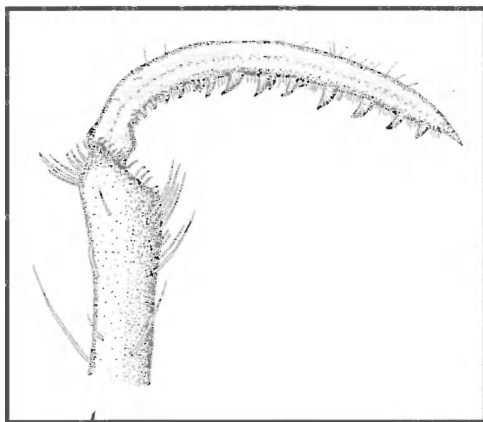

Fig. 2. Dactylus van *Macropodia parva*
(Adema, 1991)

- Bij *M. rostrata* is de dactylus van het laatste twee looppotenpaar zwak gebogen en met korte stekels bezet (fig. 1). Het laatste derde deel van de dactylus zou ongestekeld zijn.

- Bij *M. parva* is de dactylus van het laatste twee looppotenpaar sterk gekromd en met lange stekels over de gehele lengte (fig. 2).

Thuis had ik nog vijf wijfjes. Ik heb hun dactylus even gecontroleerd. Ze hebben inderdaad korte stekels en slechts het laatste vijfde deel van de dactylus is ongestekeld.

Het abdomen van de wijfjes heb ik met de binoculair nader bekeken. Bij jonge wijfjes ligt het abdomen zoals bij het mannetje geheel onder het lichaam. De pleopoden, bij de jonge wijfjes zijn niet sterk ontwikkeld. Bij volwassen wijfjes zijn ze zeer lang en sterk behaard. Tweehonderd eitjes heb ik maximum geteld, maar er is ruimte genoeg om nog meer eieren te herbergen. Hoeveel eieren ze maximum kunnen dragen heb ik niet gevonden.

Tot hier mijn wedervaren met de gewone hooiwagenkrab.

Dank aan Marie-Thérèse Vanhaelen en Lode Janssens om hun documentatie ter beschikking te stellen.

Literatuur

- ADEMA, J.P.H.M. 1991. De krabben van Nederland en België. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden, 244p.
- GUILLAUME, M.-C.; THIBAUD, J.-M.; TEISSIER, G. (1963). Dimorphisme de mâles et gradients de croissance chez *Macropodia rostrata* L. Cah. Biol. Mar., 4(3): 321-352
- LEEWIS, ROB, 2002. Flora en fauna van de zee. Stichting KNNV. Uitgeverij, Utrecht, 320p.

**Westhoeklaan 13
8660 De Panne**

Common summary

From 21 to 23 November 2008 a strong to stormy northwesterly hit the Belgian coast, with windspeeds on saturday 22 November of 90 km/h. Temperature was low, near 0°C and snow on the beach. It was the first severe autumn storm. Expectations of us, beach combers, ran high. The main results are summarised here.

Part 1. A western diary

Some of our members, Ingrid Jonckheere, Marie-Thérèse Vanhaelen, René Billiau, Lodewijk Janssens and Godfried Warreyn were very actif at the western part. From De Panne to Oostduinkerke the beach was scrutinized.

Saturday 22 November: 200 shells of *Sepia officinalis* and 5 of *Sepia elegans*; 22 egg cases *Raja clavata* and 35 of *Scylliorhinus canicula*.

On 23 november the wind turned southwest with the onset of a major wreck: huge numbers of *Sagartia troglodytes*, at least 300 first year living *Lutraria lutraria* with a few larger ones (up to 11,5 cm) emptied by the gulls, some 100s *Ophiura ophiura* ... Monday 24 November the wind turned north to northwest. Oostduinkerke yielded a mass of *Ensis directus*, 100s alive, 100s of young *Lutraria lutraria*, 100s of *Crassostrea gigas*, *Abra alba*, *Donax vittatus* and a few *Aequipecten opercularis*. Decapods were represented by 4 *Corystes cassivelaunus*, 2 *Cancer pagurus*, some 20 *Liocarcinus vernalis*, numerous *Carcinus maenas* and some 10s of *Pagurus berhardus*.

On 27 November the storm was finally over, with a diverse yield, the most important being 74 *Lutraria lutraria*, 1 life stranded *Acanthocardia echinata* and a few *Aequipecten opercularis*, decapods *Corystes cassivelaunus*, *Cancer pagurus*, *Portunus latipes*, *Liocarcinus holsatus*, *Liocarcinus vernalis*, *Eriocheir sinensis*, *Necora puber*, 19 *Pagurus berhardus* and 3 *Diogenes pugilator*. An extraordinary find were 53 *Macropodia rostrata* (read further), 100,000s of *Sagartia troglodytes*, lots of *Echinocardium cordatum*, ... and 1 *Aphrodite aculeata*.

29 and 30 November largely showed the same composition, with 7 *Ensis arcuatus*, 1 female *Liocarcinus marmoreus*, the bristle worms *Pectinaria koreni*, and *Chaetopterus variopedatus*, and the anomuran *Pisidia longicornis*.

The first half of December formed the aftermath, with 1 life *Montacuta ferruginosa* from between mussels and 4 *Solen marginatus*.

The period as a whole totalled 70 species, a.o. 11 macroalgae, 20 bivalves molluscs, 14 decapods ... Surprisingly enough nobody mentioned the usual suspects *Macoma balthica* and *Venerupis senegalensis*.

Part 2. The Midcoast

On 23 November, the day after, at Raversijde lots of tubes of *Lanice conchilega* some still containing the bristle worm itself (an indication of the impact of the storm). Furthermore a lot of young *Lutraria lutraria* (mostly 1y old, with 2 2y old), with the bristleworm *Pectinaria koreni* as being common. few crabs, with the exception of *Necora puber*, a typical cold victim. A few days later some *Lutraria lutraria* at Ostend show that the species is still expanding eastward. Stalked barnacles *Lepas* cf. *anatifera* on a safety helmet was just one of some more objects with this species.

Part 3. Himanthalia holdfasts and drifting material at the Westcoast

Himanthalia elongata is a common wreck in autumn along the Belgian shore, but originates from the rocky English Channel coasts. A total of 08 holdfasts were found among the lots. All had the red alga *Callithamnion tetragonum*, 6x *Corallina officinalis*. while *Ceramium* spec., *Callophyllis cristata* and *Enteromorpha compressa* were less common. Three extra holdfasts from Sint-André (Oostduinkerke) had resp. 2

Pododesmus squamula, *Laurentia pinnatifida* and *Callophyllis cristata*, 6 *Pododesmus squamula*, *Corallina officinalis* and *Mesophyllum lichenoides*, 2 *Pododesmus squamula*, 1 *Crepidula fornicata*, *Gastroclonium ovatum*, *Laurentia pinnatifida* and *Mesophyllum lichenoides*.

A species list from several floating objects: *Pododesmus squamula*, *Caryophyllia smithii*, *Pomatoceros triqueter*, *Balanus perforatus*, *Balanus crenatus*, 1 juv. *Hiatella arctica*, *Crassostrea gigas*, *Electra pilosa* and *Escharoides coccinea*.

Rinsing the *Himanthalia* holdfasts and checking the debris under stereomicroscope yielded two surprises: a *Musculus tumida* and t dier a *Rissoa parva*.

Part 4. Egg cases of *Scyliorhinus canicula* and strandings of *Brama brama*

On 9 December 2008 a new period of westerly and northerly winds started that would last till 17 December 2008. From that first day onward several bundles of egg cases of *Scyliorhinus canicula* washed ashore, from Lombardsijde to the French border (see table for the details).

Two reports of a decaying *Brama brama* both in De Panne, on 12 and 14 December resp.

Part 5. An invasion of the crab *Macropodia rostrata*.

The crab *Macropodia rostrata* is rarely mentioned from the tide lines. From 27 November 2008 onward, after the worst of the storm, it was found on several occasions, with 53 during the first visit, 23 of which were female (4 specimens egg bearing). The beach had shown a wreck composed of *Lutraria lutraria*, *Spisula solida*, *Mactra corallina* (with the commensal crab *Pinnotheres pisum*), *Cancer pagurus*, *Corystes cassivelaunus*, *Liocarcinus holsatus*, *L. vernalis*, *L. navigator* (= *arcuatus*), *Sagartia troglodytes*, *Ophiura ophiura*, *Himanthalia elongata*, *Sargassum muticum*, *Ascophyllum nodosum*, *Laminaria saccharina*, *Laminaria digitata*. Two male *Maja squinado* are noteworthy (15.98 mm, 17.16 mm).

The following days more *Macropodia rostrata* were found, a total of 109, 46 males, 58 females, 5 damaged. Mean length of the males was 13.23 mm (7.74 - 20.86 mm), of the females 15.24 mm (6.77 - 22.68 mm).

Guido Rappé

SIGHTS OF NATURE

DE PUTTER

Nieuw adres !!!

Pieter de Conincklaan 108
8200 Brugge - Sint Andries
Tel.: 050/31.50.01 - Fax : 050/31.68.47

Het adres voor de natuurliefhebber :

- Verrekijkers
- Stereomicroscopen
- Natuurboeken
- C.D.'s met natuurgeluiden

- Telescopen
- Loupen
- Nestkassen

- Sterrekijkers
- Statieven
- Sportieve kledij

- Microscopen
- Kompassen
- Laarzen
- Geschenkartikelen

Bezoek onze Showroom. Je vindt er de grootste keuze aan optisch materiaal, aan de voordeligste prijzen.
Vergelijk en test het materiaal in een natuurvriendelijk kader. Rechtstreekse observatie in de tuin.

